

NAUJASIS EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PROCEDŪROS REGLAMENTAS: EFEKTYVESNIO PROCESO LINK

Agnė Limantė

Socialinių mokslų (teisės) daktarė
King's College London magistrantė
El. paštas: agne.limante@gmail.com

Deimilė Prapiestyė

Socialinių mokslų (teisės) daktarė
Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisėjo referentė
Rue du Fort Niedergrünwald, L-2925, Liuksemburgas
El. paštas: deimile.prapiestyte@gmail.com

Šiame straipsnyje¹ analizuojama atnaujinta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procedūros reglamento redakcija (įsigaliojusi 2012 m. lapkričio 1 d.) ir vertinami svarbiausi pakeitimai bei jų turinys. Straipsnyje identifikuojami tikslai, kurių buvo siekiama šiais pakeitimais, ir tiriamas galimas jų poveikis tiek Teisingumo Teisme vykstančių procesų eigai, tiek Teisingumo Teismo nagrinėjamų bylų šalių teisėms ar pareigoms.

The article analyses and evaluates the revised Rules of Procedure of the European Union Court of Justice, which entered into force on 1 November 2012. The authors introduce the reader to the main changes made by the revised version, discuss the objectives of such amendments and evaluate their possible effects to the work of the Court as well as rights and duties of the parties before the Court.

Įvadas

Nuo Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą (toliau – ES) ši patyrė nemažai pasikeitimų. Valstybių narių skaičių papildė Bulgarija, Rumunija, o 2013 m. liepos 1 d. – pirmąją Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai dieną – ir Kroatija tapo 28-ąja ES valstybe nare, derybos vyksta ir su kitomis šalimis. Be to, žlugus Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai [4], kurią skatinama euroentuzi-

azmo Lietuva ratifikavo pirmoji, buvo parengta, ratifikuota ir įsigaliojo Lisabonos sutartis [2].

Pokyčių įvyko ir vienoje iš svarbiausių ES institucijų – Europos Sąjungos Teisingumo Teisme (toliau – ESTT, Teisingumo Teismas). Dėl valstybių narių skaičiaus pasikeitimo padidėjo Teisingumo Teismo teisėjų skaičius (šiuo metu Teisme dirba 28 teisėjai), 2005 m. buvo įsteigtas Tarnautojų teismas, skirtas nagrinėti ES tarnautojų ieškinius, o 2009 m. įsigalioju-

¹ Straipsnyje išdėstyta asmeninė autorių nuomonė.

sioje Lisabonos sutartyje numatytos ir tam tikros reformos, susijusios su Teisingumo Teismo jurisdikcija bei procedūromis jį sudarančiuose teismuose. Įsteigus Tarnautojų teismą, peržiūrėta ir visų trijų Europos Sąjungos teismų kompetencija, tikintis, kad Teisingumo Teisme šiek tiek sumažės nagrinėjamų bylų skaičius ir tai leis paspartinti bylų nagrinėjimą [23, p. 521]. Vis dėlto, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Teisingumo Teismo jurisdikcija išsiplėtė, ir vėl iškilo būtinybė iš naujo peržiūrėti visus ESTT darbui organizuoti taikomus metodus².

Nuolat daugėjant bylų Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, tam, kad būtų pagerintas teisminės veiklos efektyvumas ir našumas bei modernizuotos jose vykstančios procedūros, 2011 m. Teisingumo Teismas pateikė siūlymą dėl savo Statuto pakeitimų, taip pat – dėl Procedūros reglamento³ išdėstymo nauja redakcija. Šie pakeitimai buvo įgyvendinti 2012-aisiais metais: rugpjūčio mėnesį įsigaliojo Statuto pakeitimai, o lapkričio 1 d. – naujasis Teisingumo Teismo procedūros reglamentas [5].

² Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Teisingumo Teisme gaunamų bylų skaičiaus padidėjimas yra susijęs ne vien tik su išsiplėtusia paties Teismo kompetencija, bet ir su nauja pačiai Europos Sąjungai ir jos institucijoms valstybių narių priskirta kompetencija, o tai kartu lemia bylų skaičiaus didėjimą, nes naujos Lisabonos sutarties nuostatos ne tik kelia naujus Europos Sąjungos teisės aiškinimo klausimus, tačiau ir ginčus tarp pačių Europos Sąjungos institucijų ar tarp Europos Sąjungos institucijų ir valstybių narių, pavyzdžiui, dėl priimto Europos Sąjungos teisės akto teisinio pagrindo teisėtumo [11, p. 704].

³ Teisingumo Teismo veiklą reglamentuoja trijų rūšių teisės aktai: pirma, sutartys, kuriose įtvirtinta Teisingumo Teismo kompetencija (ES sutarties 19 straipsnis ir SESV 251–281 straipsniai), antra, Statutas, išdėstytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokole Nr. 3, ir, trečia, Procedūros reglamentas, kurį parengia pats Teisingumo Teismas ir teikia Europos Tarybai patvirtinti.

Teisingumo Teismas, kaip ir valstybių narių teismai, tinkamai vykdyti jiems priskirtą teisingumo vykdymo funkciją gali tik griežtai laikydamiesi procedūrą reglamentuojančių teisės aktų patys ir to paties reikalaujami iš visų procesų dalyvių, todėl yra svarbu, kad ir teisės doktrinoje būtų kuo greičiau pristatomos ir analizuojamos svarbiausios naujovės, susijusios su minėtais teisės aktais.

Pagrindinis straipsnio tyrimo tikslas – išnagrinėti pakeistą Procedūros reglamento redakciją⁴, nustatyti esminius pakeitimus, susijusius su Teisingumo Teismo darbo ir proceso organizavimu, ir atskleisti galimą šių pakeitimų įtaką Teisingumo Teismo veiklos efektyvumui. Šiame straipsnyje atliekama Procedūros reglamento analizė yra labai svarbi ir įvertinant, ar siekiant pagrindinio tikslo – užtikrinti kuo efektyvesnę ir greitesnę bylų išnagrinėjimą – nebus padarytas neigiamas poveikis pačiai teisingumo vykdymo funkcijai⁵.

Siekiant straipsnio tyrimo tikslo padėjo įvairūs tyrimo metodai. Istoriniu ir teleologiniu metodais straipsnyje naudotasi tiriant Europos Sąjungos istorijos etapus, reikšmingiausius Teisingumo Teismo struktūros ir veiklos pokyčiams. Šių metodų derinys buvo ypač svarbus priežastims, kurios nulėmė svarbiausius Teisingumo Teismo veiklą reglamentuojančių teisės aktų pa-

⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad straipsnyje analizuojamas tik Teisingumo Teismo naujasis Procedūros reglamentas, o visas institucijos pavadinimas, iš tikrųjų apimantis visus tris Europos Sąjungos teismus, straipsnio pavadinime nurodomas siekiant didesnio aiškumo.

⁵ Reikia sutikti su prof. V. Nekrošiaus nuomone, kad skubėjimas dėl paties skubėjimo niekada negarantuoja gero rezultato, todėl kuo greitesnis bylos išnagrinėjimas yra neatsiejamas nuo teisingo jos išnagrinėjimo [17, p. 204].

keitimus, nustatyti. *Des travaux préparatoires* buvo tiriami ir analizuojami taikant lingvistinį ir teleologinį metodus, siekiant visapusiškai įvertinti bendro pobūdžio Teisingumo Teismo veiklos pokyčius, susijusius su Teisingumo Teismo darbo ir proceso organizavimu, tam tikrų Teisingumo Teismo procesų rūšių naujoves, proceso dalyvių teisių ir pareigų apimties pasikeitimus. Sisteminio ir lyginamojo metodų derinys leido lyginti senąją ir naująją Procedūros reglamento redakcijas. Teleologinis ir loginis tyrimo metodai buvo vieni iš pagrindinių ir padėjo atskleisti specifinius Teisingumo Teismo veiklos bruožus, jo veikimo pobūdį, specifiką ir siekiamus tikslus.

Pažymėtina, kad užsienio teisės doktrinoje Teisingumo Teismo procedūros reglamentas ir jo pakeitimai jau yra susilaukę deramo dėmesio – vien 2013 metais buvo išleistos kelios studijos šia tema [žr., pvz., 24, 12, 25, 16, 21]. Lietuvos teisės doktrinoje šiame straipsnyje nagrinėjama tema nebuvo detaliau analizuota ir mokslinės literatūros lietuvių kalba šia tema iki šiol nėra. Vis dėlto Lietuvos Vyriausybei ir Lietuvos įmonėms vis dažniau dalyvaujant procese Teisingumo Teisme, susipažinti su šio teismo darbo tvarka ir naujomis tendencijomis Teisme yra svarbu ir vertinga.

Straipsnyje, nuosekliai analizuojant Procedūros reglamento antraštines dalis, pirmiausia nustatomos sąlygos, lėmusios poreikį keisti Procedūros reglamentą, paskui analizuojami pakeitimai, susiję su Teisingumo Teismo darbo ir proceso organizavimu, ir, trečia, pakeitimai, susiję su tam tikromis Teisingumo Teismo proceso rūšimis.

1. Sąlygos, lėmusios poreikį keisti Procedūros reglamentą

Prieš pradėdant išsamiai analizuoti naująjį Procedūros reglamentą, vertėtų aptarti, kokios sąlygos paskatino keisti nuo pat Teisingumo Teismo veiklos galiojantį ir iki šios dienos didesnių pakeitimų neturėjusį Procedūros reglamentą. Pažymėtina, kad naujajame Procedūros reglamente iš esmės pakeista visa Procedūros reglamento struktūra, o galiojęs Procedūros reglamentas ir jo nuostatos pertvarkytos.

Kokių tikslų vedamas ir kokius siekius užsibrėžęs Teisingumo Teismas pirmą kartą per šešiasdešimt savo veiklos metų⁶ ėmėsi didelio ir daug pastangų reikalaujančio darbo, t. y. parengti iš esmės naują Procedūros reglamentą? Kaip nurodė Teisingumo Teismas, rengdamas atnaujintą Procedūros reglamento redakciją, jis pirmiausia siekė (i) prisitaikyti prie jam pateiktųjų sprendimų ginčų pobūdžio pokyčių, (ii) sudaryti palankias sąlygas greitai ir veiksmingai nagrinėti bylas bei (iii) išsamiau ir aiškiau nustatyti procedūrų taisykles [26; 16, p. 610].

Iki 2012 m. lapkričio 1 d. galiojusiajame Procedūros reglamente [6], kurio struktūra, kaip minėta, iš esmės nekito nuo jo priėmimo dienos, t. y. nuo 1953 m.

⁶ Būtinybę užtikrinti teisės aktų, reglamentuojančių Europos Sąjungos Teisingumo Teisme vykstančią procedūrą, stabilumą pagrindžia šios institucijos struktūros ir jos sudarymo specifika. Atkreiptinas dėmesys, kad iš esmės Europos Sąjungos Teisingumo Teismo narių kaita yra gana dažna, t. y. teisėjai ir generaliniai advokatai yra skiriami konkrečiam mandatui (šešeriems metams), kuris priklausomai nuo jį skyrusios valstybės narės noro gali būti ir neatnaujinamas [19, p. 26]. Todėl tik procedūrą Teisingumo Teisme reglamentuojančių teisės aktų stabilumas gali padėti užtikrinti nuolatinį šios institucijos veikimą nepriklausomai nuo jame dirbančio personalo kaitos.

kovo 4 d.⁷, daugiausia dėmesio buvo skiriama tiesioginiams ieškiniams (ieškiniams, kuriuos tiesiogiai Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pareiškia fiziniai ar juridiniai asmenys, valstybės narės ar Sąjungos institucijos). 1988 m. įsteigus Pirmosios instancijos teismą (dabar – Bendrasis Teismas), o 2005 m. – Tarnautojų teismą, šių teismų kompetencijai buvo priskirta dalis bylų, kurias anksčiau nagrinėjo Teisingumo Teisingumas. Atitinkamai didžiosios dalies tiesioginių ieškinių nagrinėjimas (iš esmės išskyrus ieškinius dėl išpareigojimų neįvykdymo ir kelias konkrečias ieškinių dėl panaikinimo rūšis) nebebipriklauso Teisingumo Teismo jurisdikcijai.

Pastaraisiais metais, kaip matyti iš Teisingumo Teismo teisminės veiklos statistikų, didžiąją dalį gaunamų bylų sudaro valstybių narių teismų prašymai priimti prejudicinį sprendimą. Kaip nurodoma Teisingumo Teismo 2011 m. metiniame pranešime [31], pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą skaičius per 2011 m. buvo didžiausias per paskutinius trejus metus, o palyginti su 2009 m., jis padidėjo beveik 41 proc. (2011 m. – 423 bylos, o 2009 m. – 302 bylos). O tiesioginių ieškinių skaičius mažėjo jau penkti metai iš eilės. 2011 m. tiesioginiai ieškiniai sudarė tik apie 12 proc. visų Teisingumo Teismo gautų bylų, nors 2007 m. šis skaičius buvo maždaug 38 proc.⁸ Todėl, atsižvelgiant į Teisingumo Teisme gaunamų bylų

pobūdžio ryškius pokyčius, buvo būtina pritaikyti ir Procedūros reglamento struktūrą bei turinį, taip užtikrinti efektyvesnio Teisingumo Teismo darbo galimybes.

Antroji Procedūros reglamento keitimo priežastis, tiesiogiai susijusi su pirmąja, – siekis sudaryti palankias greito ir veiksmingo bylų nagrinėjimo sąlygas⁹. Šis tikslas, kaip nurodyta Procedūros reglamento projekte [7]¹⁰, visų pirma grindžiamas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [1], kuri 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai įgijo tą pačią teisinę galią kaip ir sutartys, 47 straipsnio antroje pastraipoje įrašytu operatyvaus bylų nagrinėjimo reikalavimu¹¹.

Dar 2003 m., siekdamas sutrumpinti jame vykstančių procesų trukmę, Teisingumo Teismas pradėjo vertinti savo darbo metodus ir ėmėsi tiek praktinių, tiek su teisės aktais susijusių priemonių, būtinų minėtam tikslui įgyvendinti. Tolydžio buvo numatyta šalių galimybė perduoti Teisingumo Teismui procesinius dokumentus techninio ryšio priemonėmis, buvo sutrumpinti terminai įstoti į bylas dėl tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų, įtvir-

⁹ Šis tikslas rodo ir visuotinai pripažįstamą maksimą – „uždelstas teisingumas – paneigtas teisingumas“ (angl. *Justice delayed is justice denied*). Dar 1215 m. priimta *Magna Carta Libertatum* (liet. Didžioji laisvių chartija, 1215 m. birželio 15 d. Anglijos karaliaus paskelbtas dokumentas, apribojantis absoliučią valdžią), skelbė: „Niekam mes neparduosime, niekam neatsakysime ir neatidėsime teisės ar teisingumo.“

¹⁰ Pažymėtina, kad rengiant ir svarstant Procedūros reglamento projektą buvo paskelbtos dvi šio dokumento redakcijos – 2011 m. gegužės 25 d. ir 2012 m. kovo 22 d. [7, 8].

¹¹ „Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnę laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas“.

⁷ Apie ankstesnius Procedūros reglamento keitimus ir keitimo projektus žr., pvz., de BÚRCA, G.; WEILER, J. H. H. [14, p. 189–191]; FAIRHURST, J. [15, p. 163–164].

⁸ Ir 2012 m. metiniame pranešime nurodyta, kad gautų prašymų priimti prejudicinį sprendimą skaičius išliko pakankamai didelis – 404 bylos, o tiesioginiai ieškiniai sudarė mažiau nei 12 proc. visų gautų bylų [32].

tinta galimybė taikyti pagreitintą procedūrą, o 2008 m. kovo 1 d. įsigaliojus Procedūros reglamento pakeitimams, Teisingumo Teismas galėjo pradėti taikyti savo veikloje prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad sutrumpinti bylų nagrinėjimo terminus Teisingumo Teismui padėjo penkios taikomos priemonės: 1) teikiama pirmenybė tam tikrai bylai nagrinėti (Procedūros reglamento 53 straipsnio 3 dalis); 2) pagreitinta procedūra (Procedūros reglamento 105 ir 133 straipsniai); 3) prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra (Procedūros reglamento 107 straipsnis); 4) supaprastinta procedūra (atsakymas į nacionalinio teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą priimant motyvuotą nutartį (Procedūros reglamento 99 straipsnis) ir 5) galimybė nagrinėti bylą be generalinio advokato išvados (Statuto 20 straipsnis) [22, p. 53].

Vis dėlto šie pakeitimai ne itin padėjo užtikrinti operatyvų bylų nagrinėjimą. 2011 m. metiniame pranešime [31] Teisingumo Teismas nurodė, kad 2011 m. prašymų priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimas vidutiniškai užtruko 16,4 mėnesio, tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų – atitinkamai 20,2 mėnesio ir 15,4 mėnesio. 2012 m. metiniame pranešime [32] teigiama, kad proceso dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą trukmė pasiekė trumpiausią nuo dešimtojo dešimtmečio pabaigos lygį, nors vis vien prejudicinių kreipimūsi nagrinėjimas truko 15,7 mėnesio. 2012 kiek sutrumpėjo ir tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų nagrinėjimas iki, atitinkamai, 19,7 mėnesio ir 15,3 mėnesio. Akivaizdu,

kad šie terminai itin ilgi bylose dalyvaujanties asmenims, ypač bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo¹², kuriose prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam nacionaliniame teisme procesas yra sustabdomas, kol bus priimtas ESTT sprendimas.

Siekiant išspręsti aptartas problemas, susijusias su proceso Teisingumo Teisme trukme, ir tęsiant jau prieš keletą metų pradėtus darbus¹³, skirtus peržiūrėti Teisingumo Teismo darbo metodus ir nustatyti būtinus pakeitimus, naujajame Procedūros reglamente buvo įtvirtinta nemažai priemonių, kurios turėtų padėti Teisingumo Teismui greičiau ir veiksmingiau nagrinėti bylas. Atlikta nemažai struktūrinių, o ir esminių pakeitimų.

Visų pirma, rengiant naująjį Procedūros reglamentą, buvo siekiama išsamiau ir aiškiau įtvirtinti taisykles, skirtas tiek teisės subjektams, tiek nacionaliniams teismams, bei kodifikuoti tam tikras galiojančias teisės normas ar susiformavusią praktiką ir taip palengvinti jų taikymą¹⁴.

¹² Kritika dėl ilgos proceso trukmės ir jos sukeltų neigiamų padarinių nemažai nagrinėta mokslo darbuose, žr., pvz., BOCH, Ch. [10, p. 94].

¹³ Teisės doktrinoje Teisingumo Teismo pastangos imtis visų įmanomų priemonių, siekiant sutrumpinti bylų nagrinėjimo terminus, yra vertinamos palankiai ir pažymima, kad dabar vieninteliam iš trijų Europos Sąjungos Teisingumo Teismų – Bendrajam Teismui – sunkiai sekasi kovoti su minėta problema [22, p. 52].

¹⁴ Teisės doktrinoje buvo svarstoma, ar nevertėtų aiškiai nustatyti, kad į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą gali kreiptis tik paskutinių instancijų teismai, kaip buvo nustatyta EB sutarties 68 straipsnyje ir ES sutarties 35 straipsnyje, ir taip sumažinti prašymų priimti prejudicinį sprendimą skaičių, o sumažėjus bylų, gaunamų Teisingumo Teisme skaičiui, sutrumpėtų ir bylų nagrinėjimo terminai. Minėtas nacionalinių teismų, turinčių teisę kreiptis dėl prejudicinio sprendimo, skaičiaus sumažinimas reikštų, kad byla, kurioje iškyla Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir tai-

Procedūros reglamente aiškiau išskirtos taisyklės, taikomos visiems bylų tipams ar tik tam tikrai bylų rūšiai (prašymams priimti prejudicinius sprendimus, tiesioginiams ieškiniams, apeliaciniams skundams). Pažymėtina, kad visi naujojo Procedūros reglamento straipsniai konkrečiai sunumeruoti ir turi specifinį pavadinimą, o tai padeda lengviau rasti reikiamą Procedūros reglamento nuostatą. Šie struktūriniai pakeitimai sulaukė ir teigiamo įvertinimo teisės doktrinoje, pabrėžiant, kad naujas struktūrinis išdėstymas padės lengviau naudotis Procedūros reglamentu visiems proceso Teisingumo Teisme dalyviams, o ir pačiam Teismui [21, p. 8].

Galiausiai naujoji Procedūros reglamento redakcija supaprastino esamas taisykles – buvo panaikintos nebeaktualios ar nebetaikomos taisyklės, peržiūrėtos bendrosios proceso organizavimo nuostatos. Modifikuota ir tam tikrų rūšių bylų procesinio nagrinėjimo tvarka: supaprastintos nuostatos, susijusios su Teisingumo Teismo kanceliarija, liudytojais ar ekspertais, taip pat Bendrojo Teismo sprendimų peržiūros procedūra. Be to, supaprastintos taisyklės, susijusios su valstybių narių ir Europos Sąjungos institucijų įstojimu į bylą, palengvinta prašymų pateikti nuomonę nagrinėjimo tvarka.

kymo klausimas, visų pirma turėtų pasiekti paskutinės instancijos teismą ir tik tada būtų galima kelti būtinybės kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą klausimą. Tačiau minėtas apribojimas nebuvo įtvirtintas Lisabonos sutartyje [25, p. 51]. Iš naujo Procedūros reglamento matyti, kad Teisingumo Teismas visų pirma nusprendė keisti savo darbo metodus ir nesumažino nacionaliniams teismams iki šiol suteiktų teisių.

2. Teisingumo Teismo vidaus darbo ir proceso organizavimas

2.1. Teisingumo Teismo organizacinių klausimų reglamentavimo naujovės ir jų svarba

Naujoji Procedūros reglamento redakcija į savarankišką ir aiškiai įvardytą dalį sujungė nuostatas, reguliuojančias organizacinius Teismo klausimus. Tai pirmoji antraštinė dalis, pavadinta „Teismo organizaciniai klausimai“. Joje buvo siekiama numatyti Teisingumo Teisme vykstančių procesų esminių dalyvių įgaliojimus ir išdėstyti nuostatas, reglamentuojančias Teisingumo Teismo veiklą, kalbų vartojimą ir bylas nagrinėjančio teismo sudėties nustatymo principus ir tvarką.

Nors šioje antraštinėje dalyje pagrindinės Teisingumo Teismo darbo organizavimo taisyklės, buvusios ir anksčiau galiojusiam Procedūros reglamente, iš esmės nebuvo keistos, tačiau naujajame Procedūros reglamente vis dėlto numatyta tam tikrų pasikeitimų, kurie gali turėti nemažai įtakos Teisingumo Teismo veiklai. Kaip svarbiausi paminėtini nauja Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojo pareigybės¹⁵ ir keičiamos nuostatos dėl Didžiosios kolegijos sudarymo (8, 10 ir 27 straipsniai). Atkreiptinas dėmesys, kad visi šie Procedūros reglamento pakeitimai

¹⁵ Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau galima rasti pirmuosius Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojo sprendimus: Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojo 2013 m. kovo 7 d. nutartyje byloje *EDF prieš Komisiją* (C551/12 P(R), dar nepaskelbta Rinkinyje) [35] ir 2013 m. rugsėjo 10 d. nutartyje byloje *Komisija prieš Pilkington Group* (C-278/13 P(R), dar nepaskelbta Rinkinyje) [36] buvo priimti sprendimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo šiose bylose.

yra tiesiogiai susiję su naujaisiais Teisingumo Teismo Statuto (toliau – Statutas) pasikeitimais [3]. Statuto 9a straipsnyje nustatyta, kad Teisingumo Teismo pirminko pavaduotojas procedūros reglamente nustatytais sąlygomis padeda pirminkui, jis pavaduoja pirminką, jei šis negali vykdyti savo pareigų arba jeigu pirminko vieta yra laisva. Didžiąją kolegiją sudarančių teisėjų skaičius Statute buvo padidintas iki 15 (anksčiau buvo trylika) ir pakeista didžiosios kolegijos sudarymo tvarka, numatant, kad didžiojoje kolegijoje visada posėdžiaus Teisingumo Teismo pirminkas ir jo pavaduotojas, trys penkių teisėjų kolegijų pirminkai (buvo penki) ir dešimt teisėjų, kurie keisis pagal nustatytą rotacijos tvarką (Statuto 16 straipsnis). Be to, įsigaliojus naujam Procedūros reglamentui sudaroma dar viena penkių teisėjų kolegija.

Procedūros reglamente šiek tiek supaprastintos ir taisyklės, reglamentuojančios Teisingumo Teismo kanceliarijos darbo organizavimo tvarką (18–22 straipsniai), į vieną Procedūros reglamento skyrių sukeltos nuostatos dėl kalbų vartojimo (36–42 straipsniai) kartu numatant keletą naujovių. Pavyzdžiui, jei Teisingumo Teismas patenkintų vienos iš pagrindinių bylos šalių prašymą leisti vartoti vieną iš kitų oficialių Europos Sąjungos kalbų prejudicinio sprendimo priėmimo procese, šis leidimas galiotų visiems Statuto 23 straipsnyje nurodytiems suinteresuotiems asmenims¹⁶ (37 straipsnio 3 dalis). Reikėtų pripažinti,

¹⁶ Statuto 23 straipsnyje nurodyti šie suinteresuoti asmenys: bylos šalys, valstybės narės ir Europos Komisija bei Europos Sąjungos institucijos, įstaigos ar organai, priėmę teisės aktą, kurio galiojimas ar aiškinimas yra ginčijami Teisingumo Teisme, ir kiti šio straipsnio 3 ir 4 dalyse paminėti suinteresuoti asmenys.

kad visi šie iš pirmo žvilgsnio labiau techniniai pakeitimai taip pat yra svarbūs, nes suteikia Procedūros reglamentui daugiau aiškumo.

2.2. Bendrųjų proceso nuostatų išskyrimas ir pasikeitimų svarba

Antroji antraštinė dalis yra nauja antraštinė dalis, sujungianti bendrąsias proceso nuostatas ir apimanti visas proceso Teisingumo Teisme stadijas, pradedant nuo bylos pateikimo Teismui ir baigiant galutinio sprendimo Teisme priėmimu. Šios nuostatos yra taikomos visoms Teisingumo Teisme vykstančių procesų rūšims.

Viena iš naujų nuostatų, numatytų Procedūros reglamento 58 straipsnyje, suteikia galimybę Teisingumo Teismui, siekiant riboti pateikiamų pareiškimų ir pastabų ilgį, savo sprendimu nustatyti maksimalią jam pateikiamų pareiškimų arba pastabų apimtį. Pažymėtina, kad jei Teisingumo Teismas nusprendžia priimti minėtą sprendimą, jis skelbiamas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje.

Šioje Procedūros reglamento antraštinėje dalyje taip pat numatyta reikšmingų naujovių, susijusių su žodine proceso dalimi, jai skirtas atskiras Procedūros reglamento antraštinės dalies skyrius (76–85 straipsniai). Pagal naujas taisykles, tuo atveju, kai susipažinęs su bylos šalių pateiktais rašytiniais pareiškimais arba pastabomis Teisingumo Teismas mano, jog jis yra pakankamai informuotas, jis nebeprivalo rengti teismo posėdžio. Kaip buvo nurodyta ir rengiant Procedūros reglamentą, tai turėtų suteikti galimybę ESTT operatyviau nagrinėti bylas ir per trumpesnę terminą priimti galutinį sprendimą¹⁷.

¹⁷ Teisės doktrinoje nurodoma, kad pats Teisingu-

Tuo atveju, kai nusprendžiama rengti teismo posėdį, Procedūros reglamente Teisingumo Teismui suteikta galimybė prašyti bylos šalių savo kalbose sutelkti dėmesį į vieną ar kelis konkrečius klausimus, taip pat numatyta teisė organizuoti bendrus teismo posėdžius to paties pobūdžio bylose (77 straipsnis). Pavyzdžiui, gali būti šaukiamas vienas teismo posėdis dviejose prejudicinėse bylose, kuriose yra vienodas ginčo dalykas, tačiau niekada nebus šaukiamas bendras teismo posėdis prejudicinėje byloje ir byloje dėl įsipareigojimų nevykdymo. Atkreiptinas dėmesys, kad jei prejudicinio sprendimo priėmimo procese viena iš bylos šalių, valstybė narė ar Europos Sąjungos institucija, kuri nedalyvavo rašytinėje šio proceso dalyje, pateikia motyvuotą prašymą dėl teismo posėdžio, Teisingumo Teismas turi organizuoti teismo posėdį (76 straipsnio 3 dalis).

Reikia pažymėti, kad naujajame Procedūros reglamente atsisakyta teismo posėdžio pranešimo, kurį rengdavo teisėjas pranešėjas. Minėto dokumento atsisakymas Teisingumo Teismo veikloje taip pat galėjo būti nulemtas siekio padidinti bylų nagrinėjimo operatyvumą, nes šiam dokumentui rengti, jam versti į proceso kalbą reikėdavo daug papildomo laiko. Be to, bylos šalys, susipažinusios su šiuo dokumentu, galėdavo siųsti Teisingumo Teismui savo pastabas, todėl akivaizdu, kad

mo Teismo kaip „tarptautinio“ teismo statusas paaiškina faktą, kodėl rašytinei proceso daliai Teismas gali teikti pirmenybę. Pavyzdžiui, įvairių kalbų vartojimas Teisingumo Teismo veikloje nulemia, kad raštu išdėstyta bylos šalių pozicija ir jos vertimas į Teismo darbo kalbą leidžia ne tik Teismui geriau suprasti pagrindinius argumentus, palyginti su žodiniu procesu, kuriame, nors ir užtikrinamas vertimas, tačiau ne visada bylos šalims gali būti lengva nuosekliai pristatyti svarbiausius jų poziciją pagrindžiančius teisinius argumentus [13, p. 143].

visai minėtai procedūrai reikėdavo skirti papildomo laiko, o tai lemdavo papildomas bylinėjimosi išlaidas ir ilgą bylų nagrinėjimo terminą.

Šioje antraštinėje dalyje taip pat numatomos detalesnės nuostatos dėl proceso organizavimo priemonių, kurias gali skirti Teismas, teisėjas pranešėjas ar generalinis advokatas (61–62 straipsniai). Taip pat numatomos naujos nutarčių turinio, jų pasirašymo ir įteikimo taisyklės (89–91 straipsniai).

Įdomu pažymėti, kad naujasis Procedūros reglamentas nepanaikino straipsnio, leidžiančio pratęsti procesinius terminus dėl nuotolio – Procedūros reglamento 51 straipsnyje nurodyta, kad procesiniai terminai dėl nuotolio pratęsimai fiksuotu dešimties dienų laikotarpiu. Nors Teisingumo Teismas pasisakė už šios nuostatos panaikinimą, teigdamas, kad atstumai šių dienų Europoje praranda prasmę ir į juos nebeturi būti atsižvelgiama, valstybės narės stipriai gynė priešingą poziciją ir palaukė tokį terminų pratęsimą.

3. Reglamento naujovės Teisingumo Teismo procesų rūšims ir jų reikšmė

3.1. Prašymai priimti prejudicinį sprendimą

Kaip aptarta, nuolat daugėja iš valstybių narių teismų gaunamų prašymų priimti prejudicinį sprendimą, o šio tipo bylos sudaro didžiąją dalį Teisingumo Teisme nagrinėjamų bylų. Be to, nacionalinių teismų prašymuose dažnai suformuluojami itin svarbūs Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo klausimai. Atsižvelgiant į tai, Procedūros reglamente atskira antraštinė dalis skirta prašymams priimti preju-

dicinį sprendimą, kurioje įtvirtintos tiek ankstesnėje redakcijoje buvusios nuostatos, tiek nustatyta naujų taisyklių.

Pirma šioje Procedūros reglamento antraštinėje dalyje pastebima naujovė yra ta, kad nustatoma informacija, kuri turi būti nurodoma nacionalinio teismo procesiniame dokumente, kuriuo jis kreipiasi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, t. y. nustatoma, koks turi būti prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinys (94 straipsnis).

Taip pat primintina, kad ankstesnė Procedūros reglamento redakcija nenumatė specialių nuostatų, nurodančių, į ką turėtų atsižvelgti nacionaliniai teismai rengdami prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Atsižvelgiant į tai, išsamūs nacionaliniams teismams skirti paaiškinimai ir patarimai buvo pateikti tik Informaciniame pranešime dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo [28]. Nuostatas dėl prejudicinio kreipimosi turinio įtraukus į Procedūros reglamentą, Teisingumo Teismas taip pat priėmė Rekomendacijas nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo [30]. Šiose rekomendacijose išsamiau aptariamose Procedūros reglamente įvestos naujovės, svarbios tiek nacionaliniams teismams rengiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, tiek pateikiant šį prašymą Teisingumo Teismui, taip pat primenama paties prejudicinio sprendimo priėmimo proceso instituto esmė. Rekomendacijos pakeitė minėtąjį Informacinį pranešimą dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą.

Kita svarbi naujovė numatoma Procedūros reglamento 95 straipsnyje, kuriame įtvirtinta nuostata dėl anonimiškumo. Šia-

me straipsnyje nustatyta, kad jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs nacionalinis teismas pačiame prašyme užtikrina pagrindinės bylos šalių anonimiškumą, to laikysis ir Teisingumo Teismas nagrinėdamas prejudicinę bylą. Taip pat motyvuotą prašymą užtikrinti pagrindinės bylos šalių anonimiškumą Teisingumo Teismui gali pateikti nacionalinis teismas ir bylos šalys. Pažymėtina, kad nacionalinis teismas turėtų imtis visų įmanomų priemonių, kad toks prašymas būtų pateiktas laiku, dar iki tol, kol Oficialiajame leidinyje bus paskelbtas pranešimas apie gautą bylą. Kaip rodo Teismo praktika, anonimiškumas itin svarbus bylose, susijusiose su diskriminacija dėl lytinės orientacijos ar lyties keitimo [33], su vaikų teisėmis tėvų skyrybų atveju, pabėgėlių bylose ir pan.

Dar viena naujovė įtvirtinta Procedūros reglamento 97 straipsnyje. Čia apibrėžiama pagrindinės bylos šalių sąvoka, nurodant, kad prejudicinės bylos šalys yra nacionalinio teismo pagrindinėje byloje nustatytos bylos šalys. Kol galiojusiame Procedūros reglamente tai nebuvo sureguliuota, Teisingumo Teismo savo jurisprudencijoje atkreipdavo dėmesį, kad jis negali padidinti asmenų, galinčių įstoti į bylos nagrinėjimą ir pateikti rašytines ar žodines pastabas, rato ir nurodydavo, kad bylos šalimis prejudicinėje byloje yra tik pagrindinės bylos, nagrinėjamos nacionaliniame teisme, šalys [18, p. 18]. Praktika rodo, kad tai aktualu, kai nacionalinis teismas leidžia pagrindinėje byloje dalyvauti naujai šaliai, o procesas Teisingumo Teisme jau yra prasidėjęs. Pripažinus tokias šalis bylose Teisingumo Teisme šalimis, jos turi pripažinti procesą Teisingumo Teisme tokį, koks jis yra tuo momentu, ir

naujai bylos šaliai yra įteikiamos visų bylos dokumentų kopijos.

Procedūros reglamento III antraštinėje dalyje, skirtoje reglamentuoti prašymų priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimo procedūrą, taip pat supaprastinta tvarka, taikoma tiems atvejams, kai Teisingumo Teismas nusprendžia išnagrinėti prejudicinę bylą priimdamas motyvuotą nutartį. Ši tvarka taikoma tada, kai pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą nekelia jokių pagrįstų abejonų arba Teisingumo Teismas jau yra priėmęs sprendimą tokiu pačiu Europos Sąjungos teisės aiškinimo klausimu (99 straipsnis). Įsigaliojus naujajai Procedūros reglamento redakcijai, minėtais atvejais Teisingumo Teismas, vadovaudamasis teisėjo pranešėjo siūlymu ir išklauses generalinį advokatą, bet kada galės nuspręsti priimti sprendimą motyvuota nutartimi. Primintina, kad anksčiau Teisingumo Teismas apie tokį sprendimą turėdavo informuoti prejudicinės bylos šalis.

Procedūros reglamento 100 straipsnyje nustatyta Teisingumo Teismui pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą atsiėmimo tvarka – šis klausimas buvo sukėlęs nemažai diskusijų. Reikia atkreipti dėmesį, kad Procedūros reglamento projekto motyvuose buvo nurodyta, kad kartais kyla problemų, kai nagrinėjant prejudicinę bylą Teisingumo Teismui pranešama, jog dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą yra paduotas skundas aukštesnės instancijos teismui arba iškeltas koks nors kitas atskirasis procesinis klausimas, pavyzdžiui, ieškovas pagrindinėje byloje atsiėmė ieškinį. Tada kyla neaiškumų dėl tokio skundo arba atskirojo procesinio klausimo įtakos bylai nagrinėti Teisingumo Teisme – visų

pirma dėl pavojaus, kad jo sprendimas neturės naudingo poveikio. Siekiant tokiems atvejams taikytinas nuostatas padaryti aiškesnes ir atsižvelgti į Teisingumo Teismo ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių nacionalinio teismo bendradarbiavimo pobūdį, buvo siūloma į Procedūros reglamentą įtraukti nuostatą, kad ESTT nagrinėja prašymą priimti prejudicinį sprendimą tol, kol jį pateikęs teismas jo neatsiima. Minėtas nacionalinis teismas, manytina, geriausiai gali įvertinti padarinius, kuriuos prašymui priimti prejudicinį sprendimą sukelia dėl šio sprendimo pateiktas atskirasis procesinis klausimas arba skundas. Kita vertus, kartais apie tai, kad atsiimamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismui pranešama labai pažengusioje bylos nagrinėjimo stadijoje, po to, kai jis jau būna pranešęs Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nurodytiems suinteresuotiesiems asmenims sprendimo paskelbimo datą. Šioje stadijoje Teisingumo Teismo pasitarimai jau būna baigti, todėl projekte buvo siūloma sprendimą skelbti, nepaisant to, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą atsiimamas. Ši nuostata buvo grindžiama proceso ekonomiškumo principu, nes gali būti, kad Teisingumo Teismas arba nacionaliniai teismai, laukdami, kol bus priimtas sprendimas, yra sustabdę daugelio panašių bylų nagrinėjimą. Jeigu pavėluotai atsiėmus prašymą priimti prejudicinį sprendimą toks sprendimas nebūtų paskelbtas, reikėtų nuo pat pradžių nagrinėti visas sustabdytas bylas, o dėl to nepagrįstai būtų uždelsiamas šių bylų nagrinėjimas.

Procedūros reglamento 100 straipsnyje nustatyta taisyklė atspindi kompromisą tarp anksčiau aptartų variantų. Jame numa-

toma, kad Teisingumo Teismas nagrinėja prašymą priimti prejudicinį sprendimą tol, kol tokį prašymą pateikęs nacionalinis teismas jo neatsiėmė; į prašymo atsiėmimą gali būti atsižvelgta iki pranešimo apie sprendimo paskelbimo datą įteikimo Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nurodytiems suinteresuotiesiems asmenims, tačiau ESTT paliekama ir galimybė bet kada konstatuoti, kad nebetenkinamos jo jurisdikciją apibrėžiančios sąlygos¹⁸.

Kitas svarbus naujojo Procedūros reglamento įtvirtintas pakeitimas susijęs su greitesne prejudicinių kreipimūsi nagrinėjimo procedūra. Primintina, kad pagal ankstesnę Procedūros reglamento redakciją (102a straipsnis), greitesnė prejudicinių kreipimūsi nagrinėjimo procedūra buvo galima tik to paprašius su prašymu priimti prejudicinį sprendimą į Teisingumo Teismą besikreipiančiam nacionaliniam teismui. Naujojo Procedūros reglamento 105 straipsnyje numatyta galimybė išimties tvarka Teisingumo Teismo pirmininkui savo iniciatyva nuspręsti nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal greitesnę procedūrą, nukrypstant nuo Procedūros reglamento nuostatų, jeigu dėl bylos pobūdžio reikia, kad ji būtų greitai išnagrinėta. Procedūros reglamento projekto motyvuose buvo nurodyta, kad teisės iniciuoti greitesnės procedūros taikymą prejudicinio sprendimo priėmimo procese suteikimas Teisingumo Teismo pirmininkui pasitvirtino ir pasirodė esąs labai naudingas, kai skubos procedūra taikoma nagrinėjant prejudicinius klausimus, susijusius su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve. Tokios

¹⁸ ESTT, manydamas, kad pasikeitė aplinkybės (pvz., nebeliko ginčo), pats gali nuspręsti, kad bylos nagrinėjimas nebeprisiklauso jo kompetencijai.

teisės suteikimo Teisingumo Teismo pirmininkui reikšmė ypač atsiskleidžia, kai Teisingumo Teismas, pradėjęs nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, mato, kad jis atitinka visus reikalavimus, jog būtų greitai išnagrinėtas, tačiau nacionalinis teismas dėl neatidumo ar nežinojimo pamiršo pateikti konkretų prašymą taikyti greitesnę prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą. Vertėtų pažymėti, kad naujajame Procedūros reglamente vietoj vartoto termino „dėl pateikto prejudicinio klausimo yra neatidėliotinai reikalingas sprendimas“ vartojamas naujas terminas „dėl savo pobūdžio byla būtų greitai išnagrinėta“ [20, p. 233].

Be to, naujajame Procedūros reglamente buvo šiek tiek modifikuota prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra¹⁹ – pakeitimai yra susiję su bylos paskyrimu teisėjui pranešėjui. Procedūros reglamentas numato galimybę perduoti bylą, kurią nuspręsta nagrinėti taikant skubos tvarkos procedūrą, teisėjui, kuris, nors ir nėra specialiosios teisėjų kolegijos²⁰, sudarytos būtent byloms nagrinėti skubos

¹⁹ Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) 8-ojoje plenarinėje sesijoje patvirtinta teisėjos F. Calvezo ataskaita [27], remdamasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika identifikuoja, kokio tipo bylos turėtų būti nagrinėjamos suteikiant prioritetą (ginčai dėl darbo santykių, susiję su neteisėtu atleidimu, atlygio išmokėjimu, bylos, susijusios su laisvės atėmimo bausmė atliekančiu asmeniu, kritinės sveikatos būklės asmenimis, šeimos santykiais ir vaikų bei tėvų santykiais ir pan.). Kadangi tokio tipo bylos pasiekia ir ESTT, šios gairėmis dėl prioriteto byloms suteikimo galėtų būti vadovaujama ir ESTT praktikoje, pavyzdžiui, sprendžiant dėl prejudicinių bylų nagrinėjimo taikant skubos tvarkos procedūrą, ypač atsižvelgiant į planuojamą ES prisijungimą prie EŽTT.

²⁰ Teisės doktrinoje specialiosios teisės kolegijos, kuri sudaroma kiekvienais metais iš naujo, sukūrimas vertinamas kaip vienas iš pagrindinių veiksmų, nulėmusių tai, kad skubos tvarkos procedūra realiai trunka labai trumpai [13, p. 137].

tvarka, narys, tačiau jau nagrinėja panašaus pobūdžio bylą (108 straipsnis). Taip pat Procedūros reglamento antraštinėje dalyje, skirtoje prašymams priimti prejudicinį sprendimą, numatyta, kad ir kitos valstybės narės, o ne tik ta valstybė, kurios teismas pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, gali dalyvauti nagrinėjant prejudicinę bylą pagal skubos tvarkos procedūrą. Teisingumo Teismas, matydamas, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą aprašoma kitoje valstybėje narėje nei ta, kurios teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, vykusi procedūra ar teismo procesas, gali tokios valstybės narės paprašyti raštu arba per teismo posėdį pateikti naudingus patikslinimus (109 straipsnio 3 dalis).

Galiausiai Procedūros reglamento trečiosios antraštinės dalies ketvirtajame skyriuje, pavadintame „Nemokama teisinė pagalba“ (115–118 straipsniai), aiškiau išdėstytas ir supaprastintas teisinės pagalbos teikimo tvarkos reglamentavimas. Vertėtų pažymėti, kad anksčiau galiojusioje Procedūros reglamento redakcijoje buvo santykinai išsamiai apibūdinama galimybė suteikti nemokamą teisinę pagalbą tiesioginio ieškinio atveju, o prašymų priimti prejudicinį sprendimą atveju apie teisinę pagalbą buvo tik užsimenama, nepateikiant jokie patikslinimo nei dėl šios pagalbos suteikimo sąlygų ar tvarkos, nei dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo galbūt suteiktos pagalbos padarinių. Todėl minėti Procedūros reglamento 115–118 straipsniai buvo skirti šiai spragai užpildyti, o juose vartojami terminai suderinami su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje vartojamais terminais (Chartijos 47 straipsnyje nuro-

dyta, kad nemokama teisinė pagalba suteikiama asmenims, neturintiems pakankamai lėšų). Naujoje Procedūros reglamento redakcijoje taip pat nebelieka termino „nepriteklius“, nes jį pakeitė terminas „ekonominė situacija“ (115 straipsnio 2 dalis). Be to, nustatyta, kad asmuo, prašantis nemokamos teisinės pagalbos, be kita ko, turi nurodyti pagalbos sumą, kurią jam galbūt suteikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs nacionalinis teismas (115 straipsnio 3 dalis). Manytina, kad minėti pakeitimai, susiję su nemokamos teisinės pagalbos Teisme teikimo tvarka, turėtų leisti Teisingumo Teismui prieš priimant sprendimą dėl nemokamos teisinės pagalbos suteikimo susidaryti išsamesnį vaizdą apie tokį prašymą pateikusio asmens tikrąją ekonominę padėtį.

3.2. Tiesioginiai ieškiniai

Procesą, kurio metu nagrinėjami tiesioginiai ieškiniai, reguliuojanti Procedūros reglamento ketvirtoji antraštinė dalis, nors ir skirta visų tipų tiesioginiams ieškiniams, visų pirma, kaip matyti iš šios antraštinės dalies turinio, skirta reguliuoti pažeidimo prieš valstybes nares nagrinėjimo procedūras. Šioje dalyje taip pat pateikiama keletas naujovių ir pakeitimų.

Pirmiausia naujasis Procedūros reglamentas nuo vieno iki dviejų mėnesio pailgino atsiliepimo į ieškinį pateikimo terminą (124 straipsnis). Kita vertus, buvo sugriežtinta tvarka dėl termino pateikti atsiliepimą į ieškinį pratęsimo, nustatant pareigą pateikti tinkamai motyvuotą prašymą ir numatant, kad terminas gali būti pratęsiamas tik išimties tvarka (124 straipsnio 3 dalis). Be to, Teisingumo Teismo pirminkui buvo suteikta teisė nurodyti klau-

simus, kurie turėtų būti aptarti dublike ar triplike (126 straipsnis).

Procedūros reglamentas supaprastino nuostatas, susijusias su valstybių narių ir Europos Sąjungos institucijų įstojimu į bylą (131 straipsnis). Dar rengiant Procedūros reglamentą buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad supaprastinto įstojimo į bylą mechanizmo numatymas yra viena iš didžiausių šio rengiamo teisės akto naujovių. Šiuo pakeitimu buvo siekiama į bylą įstojančioms šalims ankstyvoje bylos nagrinėjimo stadijoje pateikti dokumentus, kurie joms būtini nuspręsti dėl tinkamumo įstoti į Teisingumo Teisme nagrinėjamą bylą ir taip pagreitinti konkrečios bylos nagrinėjimą. Pažymėtina, kad valstybių narių ir Europos Sąjungos institucijų pateikti prašymai įstoti į bylą įteikiami bylos šalims siekiant gauti galimas dėl šių prašymų pastabas raštu ar žodžiu. Dar viena susijusi naujovė yra ta, kad į bylą įstojanti nauja šalis gali pateikti įstojimo į bylą paaiškinimą per vieną mėnesį nuo datos (pridedant dešimt dienų kelionei), kai gauna visų bylos procesinių dokumentų kopijas (132 straipsnis).

Vėlgi, didinant Teismo pirmininko galias, jam buvo suteiktas įgaliojimas nuspręsti, kad byla turi būti nagrinėjama taikant greitesnę procedūrą, nukrypstant nuo Procedūros reglamento nuostatų (133 straipsnis). Teismo pirmininko iniciatyva tai gali būti nuspręsta išimties tvarka, išklausus šalis, teisėją pranešėją ir generalinį advokatą.

Nauja yra ir tai, kad Procedūros reglamentas nustato, jog ginčai dėl atlygintinų išlaidų priskiriami nagrinėti trijų teisėjų kolegijai, o jeigu teisėjas pranešėjas nepriklauso trijų teisėjų kolegijai, sprendi-

mą priima penkių teisėjų kolegija, kuriai jis priklauso (145 straipsnis). Procedūros reglamente aiškiau išdėstytos ir nuostatos dėl prašymų ir skundų (prašymai dėl klaidų ištaisymo, dėl sprendimo nepriėmimo tam tikru klausimu, protestas, procesas pagal trečiojo asmens skundą, dėl išaiškinimo ir dėl bylos atnaujinimo), susijusių su sprendimais ir nutartimis, nustatant, kad visi su Teisingumo Teismo sprendimais ir nutartimis susiję prašymai ir skundai yra paskiriami teisėjui pranešėjui, atsakingam už bylą, su kuria prašymas ar skundas yra susijęs, ir perduodami minėtą bylą nagrinėjusiam teismui (153–159 straipsniai).

3.3. Apeliaciniai skundai dėl Bendrojo Teismo sprendimų ir nutarčių

Naujoje Procedūros reglamento penktojoje antraštinėje dalyje numatyta keletas nuostatų, siekiančių aiškiau sureguliuoti apeliacinių skundų dėl Bendrojo Teismo sprendimų ir nutarčių pateikimo ir jų nagrinėjimo tvarką. Atkreiptinas dėmesys, kad antrą vietą po prašymų priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo veikloje užima būtent apeliaciniai skundai dėl Bendrojo Teismo sprendimų ir nutarčių, todėl buvo labai svarbu, jei ne iš esmės pakeisti, tai bent jau aiškiau išdėstyti nuostatas, skirtas reglamentuoti minėtą procesą.

Iš esmės į naująjį Procedūros reglamentą yra perkelti anksčiau galiojusios redakcijos 111–113 straipsniai ir tik padaryta nedidelė naujovė – reikalavimas pateikti pagrindų ir teisinių argumentų, kuriais remiamasi, santrauką (168 straipsnio 1 dalies d) punktą). Procedūros reglamente taip pat aiškiai nurodyta, kad apeliaciniu skundu gali būti reikalaujama

visiškai arba iš dalies panaikinti Bendrojo Teismo sprendimą, koks jis yra rezoliucinėje dalyje, o pagrinduose ir teisiniuose argumentuose turi būti tiksliai nurodyti ginčijami Bendrojo Teismo sprendimo ar nutarties motyvuojamosios dalies punktai (169 straipsnis).

Be to, Procedūros reglamentas nubrėžia aiškesnę ribą tarp apeliacinių skundų ir priešpriešinių apeliacinių skundų, pateikiamų atsakant į pradinį apeliacinį skundą (176–178 straipsniai). Įsigaliojus naujam Procedūros reglamentui, tokie priešpriešiniai apeliaciniai skundai visuomet turės būti pateikti atskiru dokumentu, taip tikintis palengvinti vėlesnį jų nagrinėjimą Teisingumo Teisme (176 straipsnis).

Siekiant sustiprinti Teisingumo Teismo efektyvumą, 182 straipsnyje numatoma galimybė pripažinti pagrindinius ir priešpriešinius apeliacinius skundus akivaizdžiai pagrįstais. Tai susiję su situacijomis, kai Teisingumo Teismas jau yra sprendęs dėl vieno ar kelių teisės klausimų, tapačių klausimams, keliamiems pagrindinio ar priešpriešinio apeliacinio skundo pagrinduose, ir mano, kad apeliacinis skundas yra akivaizdžiai pagrįstas. Kita vertus, Reglamente aiškiai nurodoma, kad priešpriešinis apeliacinis skundas netenka dalyko, kai pagrindinį apeliacinį skundą pateikęs asmuo jo atsisako ar pripažįstama, kad pagrindinis apeliacinis skundas yra akivaizdžiai nepriimtinas dėl nurodytų pagrindų (183 straipsnis).

Be to, Procedūros reglamente aiškiau išdėstomos dublikų ir triplikų pateikimo į apeliacinius skundus (175 straipsnis) bei priešpriešinius apeliacinius skundus (180 straipsnis) sąlygos, taip pat teisinės pagalbos taisyklės (184–189 straipsniai).

3.4. Bendrojo Teismo sprendimų ir nutarčių peržiūra

Nicos sutartyje buvo numatytos ir nuo 2003 m. taikomos specialios Bendrojo Teismo sprendimų ir nutarčių peržiūrėjimo procedūros. Jų metu Teisingumo Teismas gali išimties tvarka peržiūrėti Bendrojo Teismo priimtus sprendimus ir nutartis. Kaip numatyta Statuto 62 straipsnyje, peržiūros procedūra yra taikytina tais atvejais, kai manoma, jog gresia didelis pavojus Europos Sąjungos teisės vienovei ar darnai. Taigi Bendrojo Teismo sprendimų peržiūros institutas yra skirtas apsaugoti Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo vientisumą ir išvengti prieštaravimų Bendrojo Teismo ir Teisingumo Teismo sprendimuose²¹.

Siekiant supaprastinti anksčiau galiojusią procedūrą, naujojo Procedūros reglamento šeštojoje antraštinėje dalyje numa-

²¹ Įdomu, kad tarptautinėje arenoje veikiančių teismų sprendimų suderinamumo klausimas ne kartą buvo keltas tiek mokslinėse diskusijose, tiek praktikoje. Paskutinis pavyzdys galėtų būti svarstymas, kaip reikėtų suderinti Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) ir ESTT praktiką bylose, susijusiose su žmogaus teisėmis. Kadangi Lisabonos sutartis numato pareigą ES prisijungti prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (Europos Sąjungos sutarties 6(2) straipsnis), ir jau buvo pateiktas ES prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos sutarties projektas, yra svarbu tik laikas, kada EŽTT pradės spręsti bylas dėl ES padarytų žmogaus teisių pažeidimų. Siekiant užtikrinti, kad visose bylose dėl ES teisės suderinamumo su EŽTK Teisingumo Teismas turėtų galimybę pasisakyti iki sprendimo priėmimo EŽTT, atitinkamos taisyklės buvo numatytos Prisijungimo sutarties projekte [9], o abiejų teismų pirmininkai, teisėjai Costa ir Skouris, pateikė bendrą pareiškimą [29]. Turint omenyje ir tai, kad panašu, jog EŽTT yra linkęs laikytis „lygiavertės gynybos“ (angl. *equivalent protection*) pripažinimo principo, įtvirtinto *Bosphorus* byloje [34] ir teigiančio, kad ES gina žmogaus teises tokiu pat lygiu kaip ir EŽTT, tikėtina, kad bylą, kuriose ESTT ir EŽTT priimtų tiesiogiai konfliktuojančius sprendimus, turėtų pasitaikyti labai retai.

tyta suformuoti specialią peržiūros kolegiją²². Ši teisėjų kolegija yra sudaroma iš penkių teisėjų vieneriems metams ir sprendžia, ar reikia peržiūrėti Bendrojo Teismo sprendimą ar nutartį (191 straipsnis). Pasiūlymą peržiūrėti Bendrojo Teismo sprendimą ar nutartį gali pateikti pirmasis generalinis advokatas (193 straipsnis). Verta taip pat atkreipti dėmesį, kad specialioji peržiūros kolegija spręs tiek dėl pirmojo generalinio advokato pasiūlymo, tiek, priėmusi sprendimą peržiūrėti sprendimą ar nutartį, dėl bylos esmės (195 straipsnis).

3.5. Nuomonės

Analizuojant Procedūros reglamento septintojoje antraštinėje dalyje įtvirtintas naujoves, paminėtini trys pasikeitimai dėl Teisingumo Teismo teikiamų nuomonių pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 218 straipsnio 11 dalį. Remiantis šiuo straipsniu, valstybė narė, Europos Parlamentas, Taryba ar Komisija gali gauti Teisingumo Teismo nuomonę, ar numatytas sudaryti susitarimas tarp Sąjungos ir trečiųjų šalių arba tarptautinių organizacijų yra suderinamas su sutarčių nuostatomis.

Pirma, vadovaujantis Procedūros reglamento 197 straipsniu, pirmasis generalinis advokatas turi paskirti vieną, o ne visus, kaip buvo numatyta anksčiau, generalinių advokatų, kuris dalyvaus procese dėl nuomonės pateikimo. Kaip buvo nurodyta Procedūros reglamento projekte, taip siekiama sumažinti generaliniams advoka-

tams tenkantį darbo krūvį ir palengvinti sprendimo priėmimą. Visų generalinių advokatų dalyvavimą buvo galima paaiškinti tuo metu, kai Bendrija vystėsi, tačiau, manytina, šiuo metu toks dalyvavimas nebėra proporcingas, atsižvelgiant į generalinių advokatų skaičių ir į tai, kad kitos bylos, kuriose keliami principiniai svarbūs klausimai, paskiriamos vienam generaliniam advokatui, net jeigu vėliau jas nagrinėja plenarinė sesija.

Antra, apibendrinant iki šiol buvusią praktiką, numatomas nuolatinis prašymų pateikti nuomonę įteikimas valstybėms narėms (198 straipsnis) bei įtvirtinama, kad ESTT gali spręsti dėl būtinybės surengti teismo posėdį procese dėl nuomonės pateikimo (200 straipsnis)²³.

Galiausiai Teisingumo Teismo nuomonės bus skelbiamos ne uždaruose posėdžiuose, o viešame teismo posėdyje, todėl tai reiškia, kad tiek Europos Sąjungos institucijos, tiek valstybės narės gaus pranešimus apie teismo posėdžio datą, kada bus skelbiama nuomonė (200 straipsnis).

3.6. Specialiosios procedūros

Procedūros reglamento aštuntojoje dalyje įtvirtintos visos nuostatos, skirtos reglamentuoti specialiąsias procedūras, kurios anksčiau buvo išdėstytos skirtinguose Procedūros reglamento skyriuose. Specialiosios procedūros – tai nuostatos, reglamentuojančios apeliacinių skundų dėl arbitražo komiteto sprendimų nagrinėjimo tvarką, nuostatos, skirtos Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties

²² Žr., pvz., 2012 m. gruodžio 11 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kolegijos, sprendžiančios dėl peržiūros, sprendimą peržiūrėti 2012 m. lapkričio 8 d. Bendrojo Teismo sprendimą byloje T-268/11 P, *Komisija prieš Strack* [37].

²³ Pasakytina, kad Teisingumo Teismas ir anksčiau naudojosi šia galimybe, ir posėdžiai buvo surengti daugelyje bylų pagal SESV 218 straipsnio 11 dalį.

103–105 straipsniuose numatytois procedūroms²⁴, nuostatos, skirtos reglamentuoti Europos ekonominės erdvės susitarimo 111 straipsnio 3 dalyje numatytos procedūros²⁵ nagrinėjimą, ir nuostatos, skirtos ginčams, nurodytiems Europos Sąjungos sutarties 35 straipsnyje pagal iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo galiojusią redakciją, nagrinėti²⁶. Manytina, kad toks nuostatų susistemimas vienoje antraštinėje dalyje turėtų palengvinti Procedūros reglamento naudojimą ir supaprastinti anksčiau galiojusią taisyklių taikymą.

Pažymėtina, kad šioje Procedūros reglamento antraštinėje dalyje esantis 206 straipsnis yra nauja nuostata. Ji reguliuoja SESV 269 straipsnyje nurodytus prašymus (skundai dėl Europos Vadovų Tarybos arba Tarybos priimtų teisės aktų, kuriais apribojama valstybių narių balsavimo teisė dėl Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnio²⁷ pažeidimo).

²⁴ Dėl valstybės narės rengiamų susitarimų ar sutarčių projektų su trečiąja valstybe, tarptautine organizacija ar trečiosios valstybės nacionaliniu subjektu.

²⁵ Šis straipsnis numato galimybę ginčą dėl Europos ekonominės erdvės susitarimo nuostatų perduoti spręsti ESTT tais atvejais, jei šios nuostatos yra iš esmės tolygios atitinkamoms SESV bei ją taikant priimtų aktų taisyklėms, aiškinimu ir jei ginčas per tris mėnesius nuo jo pateikimo spręsti Europos ekonominės erdvės jungtiniam komitetui nebuvo išspręstas.

²⁶ Valstybių narių ginčai dėl pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalį priimtų teisės aktų, pavzdžiui, pamatinių teisės aktų ar konvencijų.

²⁷ Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.

Išvados

Kiek naujasis Procedūros reglamentas prisidės prie Teisingumo Teisme vykstančių procesų veiksmingumo ir operatyvumo, ar naujų proceso taisyklių taikymas Teisingumo Teismo veikloje užtikrins greitesnį gaunamų bylų nagrinėjimą, paaiškės kiek vėliau, jau analizuojant Teisingumo Teismo jurisprudenciją, suformuotą taikant naująjį Procedūros reglamentą, taip pat, kai Teisingumo Teismas apibendrins ir paskelbs savo veiklos, vykdytos taikant naująjį Procedūros reglamentą, statistiką. Todėl šiame straipsnyje atlikta analizė vertintina kaip tyrimo, kuris bus tęsiamas, pradžia ir pagrindas.

Susipažinus su naująja Procedūros reglamento redakcija, reikia pripažinti, kad siekis nustatyti išsamesnes proceso taisykles ir išdėstyti jas aiškiau buvo tinkamai įgyvendintas – Procedūros reglamento struktūra ir nuostatų dėstymas tapo ištis suprantamesnis ir aiškesnis. Manytina, šią Procedūros reglamento redakciją bus lengviau naudoti nei ankstesniąją: visi Procedūros reglamento straipsniai turi pavadinimus, visos Procedūros reglamento nuostatos grupuojamos į antraštines dalis ar savarankiškus jas vienijančius skyrius, pabrėžiama proceso institutų svarba, konkrečius proceso institutus reguliuojančias nuostatas išskiriant į atskiras antraštines dalis.

Dalis naujosios Procedūros reglamento redakcijos pakeitimų jau patikrinti praktika, o nuostatos, kuriomis siekta sutrumpinti proceso Teisingumo Teisme trukmę, nėra drastiškos priemonės, o labiau įtvirtinti anksčiau identifikuoti ir apmąstyti proceso momentai, leidžiantys optimizuoti bylų nagrinėjimą. Atsižvelgiant į tai, bylų

nagrinėjimo laiko trumpinimas remiantis naujosiomis Procedūros reglamento nuostatomis neturėtų neigiamai paveikti paties proceso ir bylų nagrinėjimo kokybės. Manytina, kad teisės, numatytos Teisingumo Teismo pirmininkui, dėl savo pobūdžio neturėtų neigiamai veikti šalių interesų, o galimybė Teismui nerengti bylos posėdžio (netaikyti žodinės proceso dalies) ar kelias bylas nagrinėti viename teismo posėdyje gali kelti abejonių, ar nenukentės šalių galimybė tinkamai išdėstyti savo argumentus ir nuomonę. Vis dėlto straipsnyje atlikta analizė leidžia teigti, kad Procedūros reglamente numatoma pakankamai saugiklių išvengti tokių neigiamų padarinių.

Kita vertus, būtų galima suabejoti, ar Procedūros reglamento pakeitimas turės esminį poveikį greitesniam ir veiksmingesniam bylų nagrinėjimui. Minėta abejonė pagrįsta faktu, kad nemažai procedūrinių pakeitimų, skirtų sutrumpinti bylų nagrinėjimo terminus Teisingumo Teisme, nėra visiškai nauji – jie yra ESTT veikloje jau taikomų ir praktika patikrintų darbo organizavimo metodų kodifikacija. Vis dėlto norėtųsi tikėti, kad aiškus taisyklių įtvirtinimas paskatins aktyviau jas taikyti ir bent iš dalies pagelbės operatyvesniam procesui Teisingumo Teisme. Ypač svarbu, kad Teisingumo Teismo siekiamas tikslas kuo labiau didinti bylų nagrinėjimo efektyvumą neturėtų nepakenkti bylų nagrinėjimo kokybei.

LITERATŪRA

Teisės aktai ir jų parengiamoji medžiaga

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. [2007] OL C303/1.
2. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. [2007] OL C306/1.
3. Prie Sutarčių pridėto Protokolo (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto, iš dalies pakeisto 2012 m. rugpjūčio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES, Euratomas) Nr. 741/2012 ([2012] OL L228/1), suvestinė redakcija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/staut_cons_lt.pdf>.
4. Sutartis dėl Konstitucijos Europai. [2004] OL C310/1.
5. Teisingumo Teismo procedūros reglamentas. [2012] OL L265/1.
6. Teisingumo Teismo procedūros reglamentas. [1991] OL L76/7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 6 t., p. 3; paskutinį kartą iš dalies pakeistas 2010 m. kovo 23 d. ([2010] OL L92/12) (negralioja nuo 2012-11-01).
7. 2011 m. gegužės 25 d. pateiktas Teisingumo

- Teismo procedūros reglamento projektas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-05/lt_rp_cjue.pdf>.
8. 2012 m. kovo 22 d. pateiktas Teisingumo Teismo procedūros reglamento projektas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/12/st08/st08020.lt12.pdf>>.
9. 8th working meeting of the CDDH informal working group on the accession of the European Union to the European Convention on Human Rights (CDDH-UE) with the European Commission [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hr-policy/Accession/Working_documents/CDDH-UE_2011_16_final_en.pdf>.

Specialioji literatūra

10. BOCH, Ch. *UK Courts and EC Law*. University of Amsterdam, 2004.
11. BOSSE-PLATIERE, I.; FLAESCH-MOUGIN, C. Bases juridiques post-Lisbonne: plusieurs recours contentieux enrichissent la réflexion. *Revue du droit de l'Union européenne*. Re-

- vue trimestrielle de droit européen*. 2012, n°2: 704–709.
12. CARIAT, N. Le nouveau règlement de procédure de la CJCE. *Journal des tribunaux*. 2013, n°6513. p. 185–189.
 13. CLEMENT-WILZ L. La procédure préjudicielle d'urgence, nouveau théâtre du procès européen? *C.D.E., Cahiers de droit européen*. Bruxelles, Bruylant, 2012, n°1, p. 135–166.
 14. DE BÚRCA, G.; WEILER, J. H. H. *The European Court of Justice*. Oxford University Press, 2001.
 15. FAIRHURST, J. *Law of the European Union*. Longman, 2009.
 16. GAUDISSERT, M.-A. La refonte du règlement de procédure de la Cour de justice. *C.D.E., Cahiers de droit européen*. Bruxelles, Bruylant, 2012, n°3, p. 603–669.
 17. LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. Vilnius: Justitia, 2003.
 18. MEISTER, M. Droit d'intervention dans les procédures préjudicielles. *Europe. Revue mensuelle. LexisNexis Jurisclasseur*, n°3, 2010.
 19. MOLINIER, J.; LOTARSKI, J. *Droit du contentieux européen*. Paris: L.G.D.J., Lextenso éditions, 2009.
 20. PRAPIESTYTĖ, D. Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškavimo ir taikymo garantija. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012.
 21. RIGAUX, A. Règlement de procédure de la Cour. *Europe. Revue Mensuelle. LexisNexis Jurisclasseur*, n°11, 2012.
 22. SAURON, J.-L. *Procédures devant les juridictions de l'Union européenne et devant la CEDH*. Paris: Gualino, Lextenso éditions, 2010.
 23. SKOURIS, V. *Vingt ans d'évolution de l'architecture juridictionnelle de l'Union*. Liber Amicorum en l'honneur de Jean-Claude Piriš. Bruxelles: Bruylant, 2012, p. 513–529.
 24. WÄGENBAUR, B. *Court of Justice of the European Union: Commentary on Statute and Rules of procedure*. Beck/Hart, 2013.
 25. WATHELET, M.; WILDEMEERSCH, J. *Contentieux européen*. Bruxelles, Larcier, 2010.

Kiti šaltiniai

26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. spalio 3 d. pranešimas spaudai Nr. 122/12. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_CJE-12-122_Lt.htm?locale=FR>.
 27. Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) 8-ojoje plenarinėje sesijoje patvirtinta teisėjos F. Calvezo ataskaita „Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/delais/Calvez_en.pdf>.
 28. Informacinis pranešimas dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. [2011] OL C160/1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:160:0001:0005:LT:PDF>>.
 29. Joint communication from Presidents Costa and Skouris [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/02164A4C-0B63-44C3-80C7-FC594EE16297/0/2011_Communication_CEDHCJUE_EN.pdf>.
 30. Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. [2012] OL C338/1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:338:0001:0006:LT:PDF>>.
 31. Teisingumo Teismo 2011 m. metinis pranešimas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-06/ra2011_activite_cour_lt.pdf>.
 32. Teisingumo Teismo 2012 m. metinis pranešimas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-04/192685_2012_6020_cdj_ra_2012_Lt_proof_01.pdf>.
- ## Teismų praktika
33. 1996 m. balandžio 30 d. Teisingumo Teismo sprendimas *P prieš S ir Cornwall County Council*, C-13/94, Rink., 1996, p. I-2143.
 34. *Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ireland*. Pareiškimo Nr. 45036/98.
 35. 2013 m. kovo 7 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojo nutartis

- byloje *EDF prieš Komisiją*, C-551/12 P(R), dar nepaskelbta Rinkinyje.
36. 2013 m. rugsėjo 10 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojo nutartis byloje *Komisija prieš Pilkington Group*, C-278/13 P(R), dar nepaskelbta Rinkinyje.
37. 2012 m. gruodžio 11 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kolegijos, sprendžiančios dėl peržiūros, sprendimas byloje *Komisija prieš Strack*, C-579/12 RX.

THE NEW RULES OF PROCEDURE OF THE EUROPEAN UNION COURT OF JUSTICE: ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF THE PROCEDURE

Agnė Limantė, Deimilė Prapiestytė

S u m m a r y

With constant rise in the caseload in European courts the question of enhancing the effectiveness of court procedures gains more and more attention in Europe. This issue is of high importance not only to the national courts of European Union Member States, but also to the European Union Court of Justice.

On 1 November 2012 the revised Rules of Procedure of the European Union Court of Justice entered into force, introducing material and structural changes to the work of the Court, mainly intended to increase the effectiveness of the procedure before

the Court. The authors seek to analyse the revised Rules of Procedure and identify the main changes brought by the revised text. They discuss the objectives of amendments and their possible effects to the work of the Court as well as rights and duties of the parties before the Court. In order to evaluate whether the new Rules of Procedure will empower the Court of Justice to enhance the effectiveness of the procedure, the article, following the structure of the Rules of Procedure, leads through all the main changes of this legal act.

Įteikta 2013 m. liepos 10 d.

Priimta publikuoti 2013 m. rugsėjo 27 d.